

TÜRK DEVLET FELSEFESİ

Abdulkadir YUVALI

Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Kayseri,
e-posta: ayuvali@erciyes.edu.tr

Kültür tarihi çerçevesinde daha önceki araştırmalarımızda ve dolayısıyla da kaleme almış olduğumuz yazılarımızda, "Türk Devlet Geleneği, Türk Hâkimiyet Anlayışı, Evrensel Devlet Anlayışı vb." konuları işlemiştik. Bu konularla ilgili olarak yazılmış kitap ve makalelerin geniş okuyucu kitlesine ulaştırılma sı yanında bize göre İsevi veya Museviliğin içimize sokmuş olduğu masum görüntüslü zehirli yılan kadar tehlikeli sözde tekerlemelerle karşılaşsınız. Misal, "doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar" veya "felsefe karın doyurmaz" aynı şekilde "kaçma, karışma, çalışma" gibi ilk bakışta masum veya biraz da haklılık payı olduğu sanılabilir. Ancak, konuyu derinlik boyutunda düşündüğünüz zaman bu masum sözlerin toplumu n ulvi değerlerini tahrip ettiği anlaşılmaktadır. Bu tehlikeli gidişata çanak tutanların başında ise görsel ve yazılı medya gelmektedir.

İseviliğin veya Museviliğin içimize yerleştirmiş olduğu Truva atları aracılığıyla, Peygamber Efendimize yöneltilen ilk söz "oku" olduğu halde yaşlısıyla, genciyle, kadını ve erkeğiyle okumayan bir toplum haline getirildik. Okullarımızın müfredatında, çocuklarımızın çantalarında, kitapevlerinin raflarında olması gereken kitapların yerinde test kitapları veya kitapçıkları bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak, okumayan, düşünmeyen, tartışmayan, soru sormayan kısacası bilgi öğrenmeyen, sadece ve sadece test soruları çözen ve ezberleyen çocuklarımızın sayısı neredeyse birçok ülkenin nüfusuna erişmiştir Kitap okumayan ergin insanlar ise, tefekkür yani derinlik. Boyutunda düşünme yerine dedikodu, sohbet veya son zamanlarda gittikçe yoğunlaşan gün toplantılarının konularını da dikkatlerinize sunmak istiyorum. Özellikle ağız kuranlı olarak tanımlanmakta olan hanımların gün toplantıları dinimizin yasaklamış olduğu dedikodular veya devlete, cumhuriyete, hatta Türklüğe karşı sözde dini sohbetler neredeyse planlı-programlı yürütülmektedir

Genci, yaşlısı, okuyanı veya okumayanı ciddi manada bir kitap okuma ve eleştiri geleneğini kaybetmiş olanlar için Türk devlet felsefesi ne mana ifade edebilir. Biz konuyu kendi kaynaklarımızdan hareketle siz değerli okurlarımıza sunmak istiyorum. Konuya tarihi kaynaklardan hareketle ele almak suretiyle hem ilmi ve hem de milli bir manada görev yapmış olacağımıza inanıyorum.

Devlet, insan zekâsının bulduğu, medeniyetin gelişmesine en çok yardım etmiş olan siyasi bir organizasyondur. Zira medeniyet ancak, insanlar arasında güven ve barış ve disiplinin sağlanması yanında hukukun üstünlüğüne dayalı ortamlarda doğup gelişebilmiştir. Bundan dolayı devlet kurumak insanlığa yapılan en büyük hizmet olmuştur. Türkler ve devlet hayatı ile ilgili olarak Ebu'l Gazi Bahadır Han'ın "Türk'ün gitmediği, gidip de devlet kurmadığı mekân varmıdır?

Veciz sözünün doğruluğunun şahidi ise tarihtir. Tarihî Türk devletlerinin büyük bir bölümü kendi coğrafyasının gereği olarak Avrupalının anlamakta güçlük çektiği bir devlet ve kültür anlayışını temsil etmiştir. Biz bu devlet düşüncesini Türk-İslam kültürünün ilk yazılı eserlerinden olan Kutadgu Bilig merkezli olarak ele almak istiyoruz

Büyük Türk düşünce ve devlet adamı Yusuf Has Hacib'in bu değerli eserini kaleme alırken elbette Türk töresi, tarihi ve kültür hayatı yanında kendisinden önceki devirlerde değişik coğrafyalarda kaleme alınmış olan eserlerden faydalanmıştır. Tarihte Türkler tarafından insanlık medeniyetine kazandırılmış olan değerleri, hizmetleri bir türlü Türklüğe yakıştıramamışlardır Bu yüzden olmalı ki, Kutadgu Bilig'de İran tesiri, Budizm, Manihaizm gibi dinlerin izleri aranmıştır. Oysaki Yusuf Has Hacib'in ortaya koymuş olduğu devlet felsefesi tarih öncesinden Yusuf'un yaşadığı devire uzanan zaman ve geniş bir coğrafya da binlerce yıl uygulanmış olduğu gibi Yusuf'tan sonra da bu felsefe hayata geçirilmiş, Türk devletlerinin dışındaki siyasi teşekküllerce de adı konmasa bile uygulanmış ve uygulanmaktadır. Zira günümüzdeki çağdaş yani çağımız düşünce ve hayat tarzına uygun devlet anlayışı olarak tanımlanmakta olan demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti ilkeleri Yusuf'un devlet anlayışını ifade etmektedir. Yusuf Has Hacib'in 1070 yılında kaleme almış olduğu ideal devletin nasıl olması gerektiğine dair görüş ve tavsiyelerini Avrupalılar yaklaşık 600 yıl sonra gündeme getirmişlerdir. Kutadgu Bilig'de, Hükümdar hukuku, vezir saadeti, diğer bir vezir (Ögdülmiş) akli ve akıbeti temsil etmektedir. Vezirler ve üst düzey yöneticilerin öğütleri sayesinde hükümdar, iyi ve dürüst kanunlar yapmak suretiyle ülkeyi düzene koyar, ülke refaha kavuşur, halk mutlu bir hayat düzeyine ulaşmış olur

Türk kültür ve devlet hayatında kilit kavramlardan birisi olan "Töre"yi cinayetle özdeşleştirme hastalığı kasıtlı değilse bir gaflet olmalıdır. Çünkü töre cinayetlerinde değişmeyen sebep buluş çağına gelmemiş olan kız evladını 70'lik, 80'lik tabir edilen yaşlı insanlara sözde başlık parası karşılığında evlendirdiğini sanan sakat düşünce temsilcilerinin ahlaksızlığa zemin hazırlamakta olan davranışlarını töre olarak tanımlanması töre kavramına olan saygısızlıktır diye düşünüyoruz. Oysaki Türk Devlet Felsefesi'nde "kut sahibi olma ve kut'u (şans, talih) muhafaza etmenin ilk şartı töreye uymaktır. Hukuk devleti olmadan yani adil ve dürüst kanun yapmadan ve uygulamadan sosyal devlet olunamaz. Hak ettiği kendisinden esirgenen veya hakkı gasbedilen bir insan, devletin değerleriyle uyumlu olarak yaşayamaz. Bu yüzden Yusuf, barış, huzur ve güvenin temini için görevin tek yanlı olmadığını, hakkın ve görevin bir arada olduğunu vurgulamıştır.

Kutadgu Bilig'de, yöneten devletle, yönetilen halkın görev ve sorumluluklarını özetleyecek olursak;

Devletin yani devleti yönetenlerin görevleri,

1-Adil ve dürüst kanunlar çıkartılması,

2-Paranın ayarının temiz tutulması,

3-Sınırlarda güvenliği, dâhilde huzurun temin edilmesidir.

Halkın görevleri,

1-Kanunlara saygılı olmak ve uymak,

2-Vergisini zamanında ve dürüst olarak ödemek,

3-Devletin dostunu dost, düşmanını da düşman bilmektir.

Tarihimizin hem her döneminde yöneten-yönetilen ilişkileri Türk'ün töresi uyarınca uygulanmış olduğu siyasi teşekküller zamanında Türk devleti güçlü, halkı da mutlu olabilmıştır. Bunun aksi olduğu dönemlerde ise devletimiz sıkıntılı, halkımızda huzursuz olmaktan kurtulamamıştır. Çağımızda güçlü ülkelerin varlığı ve halklarının da mutluluğu söz konusu ilkelerle yakından ilgili olduğu görülmektedir.

Türk dünyasında yaklaşık 1000 yıl önce geçerli ve uygulanmış olan bu yüce ilkelerin günümüzde ülkemiz ve üyesi olduğumuz Türk-İslam dünyasındaki durumu nedir? Bugün çağımıza hükmeden ülkelerin geçerli umde olarak bizim dünyamızdan 500-600 yıl sonra gündemine taşımış olan Batı ve yeni dünyanın temsilcileri için adeta olmazsa olmaz konumundadır Kısaca belirtmemiz gerekirse bizim dünyamızın binlerce yıl önce uygulamaya koyduğu ve 1000 yıl önce de yazıya geçirilmiş olduğuna şahit olduğumuz Türk devlet felsefesinin günümüzde Batı dünyasının temel ilkeleri olarak takdim edilmektedir.

SONUÇ: Karahanlı Türk Devleti'nin devlet ve fikir adamı Yusuf Has Hacib'in kaleme almış olduğu ve kendi ifadesiyle "dileğim benden sonra geleceklere kalacak bir söz söylemek idi"devlet hayatındaki uygulamaların yanı devlet-halk münasebetlerinin gelecek nesiller tarafından bilinmesi ve uygulamaya konulması için kaleme almış olduğunu kaydetmektedir.

Türk devlet felsefesi günümüzde ne ölçüde biliniyor ve uygulanıyor? Bu sorunun cevabını kendi kendimize, vicdanımıza hitap eden şu soru-cevaplarla aydınlatmak istiyorum. Devlet yönetiminden sorumlu olanların çıkartmış ve çıkartmakta oldukları kanunların adil ve dürüstlüğü (sadece devlet ihale kanununun kısa zaman içinde kaç defa değiştirildiğini, yabancılara toprak satışı ile ilgili kanunun yüksek mahkemece iptal edilmesine rağmen kaç defa çıkartıldığı ve çıkartılması için gayret gösterildiği) konusuna gelince, yasaların kişi, kişiler, belirli bir zümre için değil, bütün toplumun yararına ve damıtılarak, şüphe ve şaibeye mahal bırakmadan çıkartılması şayanı arzudur. Paramızın ayarının son 20 yıl içindeki durumu, dış ülkelerin paraları karşısındaki değeri herkesçe malumdur. Sınırlarımızın güvenliği ve günlük hayatımızı ilgilendiren asayişin durumu

konusunda söz söylemek yerine dikkatlerinize sunmakla yetiniyorum. Kutadgu Bilig’de Devleti yönetenlerin sorumluluğu yanında yönetilen halkın da devlete karşı görev ve sorumluluğu da üç maddede toplanmıştır. Bunlar, kanunlara uymak, vergisini zamanında ve dürüst olarak ödemek, devletin dostunu dost, düşmanını da düşman olarak bilmektir. Şimdi, vatandaş olarak kendi kendimizi sorgulayalım. Mevcut kanunlara uyma ve saygımızı da aynı şekilde vicdanlarımızda sorgulamalıyız. Konuyu sıradan ve sade bir örnekle gündeme alacak olursak, yaşlı-geç henüz herkesin trafik ışıkları ile ilgili kanunlara saygımızı görmek için bir yaya geçidini 3-5 dakika gözlemeniz yeterlidir. Vergilerimiz için vergi namustur, vergi devletin., vatanın ve milletin teminatı olduğuna dair yazılara sık sık rastlamamıza, dinimizin de bu yöndeki emrine rağmen, kazancını ve harcadığını dosdoğru vergilendiren insanlarımızı yürekten kutluyor, toplumun en saygılı ve dindar insanları olarak selamlıyorum. Hemen herkes şunu iyi bilmeli ki, yarın hesap gününde malı olanın malından, bilgisi olanın bilgisinden, makamı olanın da makamındaki sorumluluğundan dolayı kefareti ödemeye mecbur olduğunu biliyoruz. Fakat biz toplum olarak vergimizi zamanında ve dürüst olarak ödeme konusunda özürlemediğimizi söyleyebilir miyiz? Üçüncü olarak da devletimizin dostunu dost, düşmanını da düşman olarak bildiğimiz söylenebilir mi? İşte Türk devlet felsefesi ile ilgili günümüzden 1000 yıl önce Yusuf Has Hacib’in kaleme almış olduğu bu değerli eseri bu makalemizle gündeme taşıma ve vicdanlarınıza hitap etme fırsatı bulmuş oldum. Kısmet olursa gelecek sayılarımızda Türk devlet felsefesi vb konuları kaleme almayı düşünüyorum. Zira ben kefaretimi bu yolla bir ölçüde yerine getirebileceğime inanıyorum. Saygılarımla.